מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו איבעית אימא לכבודו הוא דעבד ואיבעית אימא [א]כדבעי ליה למיעבד לא עבד [ב]כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא תניא [ג]אמר ר' אלעזר ברבי צדוק [ד]אראה בנחמה אם לא ראיתיה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו קראתי עליה מקרא זה [ו]אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך אל תקרי גדיותיך אלא גויותיך: אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן הכניסה לו זהב שמין אותו והרי הוא כשוויו מיתיבי הזהב הרי הוא ככלים מאי לאו ככלים של כסף דפחתי לא ככלים של זהב דלא פחתי א"כ ככליו מיבעי ליה ועוד תניא [ה]זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים רבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותן והרי הן בשוויהן רשב"ג אהייא אילימא אסיפא מכלל דתנא קמא סבר אפי' במקום שנהגו שלא לפורטן הא לא נפקי אלא לאו ארישא והכי קאמר זהב הרי הוא ככלים מאי כלים של כסף רשב"ג אומר הרי הוא כדינרין של זהב במקום שנהגו שלא לפורטן לא לעולם אסיפא ודנפקי ע"י הדחק ובהא קמיפלגי מר סבר כיון דנפקי משבחינן לה ומר סבר כיון דלא נפקי אלא ע"י הדחק לא משבחינן לה איבעית אימא כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים בד"א במקום שנהגו לפורטן אבל במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן דברי רשב"ג שרבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן מ"מ ככליו מיבעי ליה קשיא איבעית אימא הכא במאי עסקינן בדהבא פריכא רב אשי אמר בממלא אמר רבי ינאי בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [ו]יוחנן [א]גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם אמר רב פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פרנא מהם ואמר רב פפי הני שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא אשה גובה פרנא מהן אמר רבא מריש הוה אמינא הני ארנקי דמחוזא אשה גובה פרנא מהם מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזאי דשקלי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא אסמכתייהו אארעא הוא: **מתני'** [ב]המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז [ג]פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשאכניסנה לביתי אכסנה בכסותי אלא מכסה ועודה בבית אביה [ד]וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מחמשים זוז אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה: **גמ'** אמר אביי [ה]חמשים זוזי פשיטי ממאי מדקתני סיפא [ה]אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרינן מאי כיס אמר רחבה ארנקי של צדקה ואי סלקא דעתין חמשים זוזי ממש אם יש בכיס כמה יהבינן לה אלא שמע מינה חמשים זוזי פשיטי ת"ר [ח][ו]יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור [ו]יתום ויתומה

שבאו

מציעין תחתיו. תחת רגליו להלך עליהם: **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל יטעינוהו משא: **אם לא תדעי.** אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה לאי לך וגו' סופך לצאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך: **זהב.** חתיכות זהב: **והרי הוא כשוויו.** לא יוסיף שליש ולא יפחות חומש: **זהב הרי הוא ככלים.** זהב שבור הרי הוא ככלים. ומפרש ואזיל מאי כלים: **דינרי זהב.** שהן טבועין: **הרי הן ככספים.** להוסיף שליש לפי שמזומנים לשכר: **לפורטן.** שיש להן קצבת מטבע להחליפן תמיד בדינרי כסף ובפרוטות להוצאה ולסחורה: (א) **דפחתי.** לפי שמשתמשין בהן והוא מקבלן בפחות חומש: **אי נימא אסיפא.** אדינרי זהב: **ואיבעית אימא.** ככלים של כסף דפחתי ולא תקשי לר' יוחנן דכי אמר רבי יוחנן בגרוטאות גדולות ומתניתין בדהבא פריכא גרוטאות דקות שנופל מהן כשמשתמשין בהן: **בממלא.** דק דק של זהב שקורין פלאל"א: **בשמים של אנטוכיא.** הוא עיקר סחורתן ואשה שהכניסה לבעלה שום מהם הרי הן ככספים להוסיף שליש: **פרנא.** ריוח שליש: **תותבי דבי מכסי.** שמלות של אותו מקום: **אשלי.** חבלים: **ארנקי דמחוזא.** כיסין מלאין מעות: **פרנא.** לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומים ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: **אסמכתייהו עלייהו.** וגביין מטלטלי כי הני שהן להן במקום קרקעות לפי שבעלי סחורה הם: **דשקלי להו.** הנשים האלמנות והגרושות שגובות כתובתן: **אארעא הוא.** ואין גובות אלא מן הקרקע מן היתומים: **מתני' וכן המשיא את היתומה.** גבאי צדקה: **גמ' זוזי פשיטי.** זוזי מדינה שמונה מהן זוז צורי: **להתפרנס.** מזונות של צדקה:

שבאו

זהב הרי הוא כשוויו. פירש ר"ח דבכלי זהב מיירי כגון נזמים וטבעות וא"ת מאי קאמר לא ככלים של זהב דלא פחתי הא בכלים איירי וי"ל דהכי פירושו מאי לאו ככלים דכסף דפחתי דהא זהב כיון שהיא לובשת תמיד נזמים וטבעות אע"פ שאינם נפחתים אשה רוצה להתקשט בהן ולהיות פוחתת חומש ומשני לא ככלים של זהב דלא פחתי פירוש כגון כוסות וקערות של זהב דאע"ג דכי משתמשי בהן פחתי כשל כסף מיהו אגב יוקרם אין משתמשין בהן תמיד ובההוא פשיטא שהם כשווין דלא משתמשין בהם כולי האי דפחתי הכי נמי נזמים וטבעות משום קישוט שלהן אינה רוצה לפחות ככליו מיבעי ליה פי' שעומד בכלותיו ובחשיבותו ואינו פוחת חומש ומסיק בדהבא פריכא פירוש ברייתא בדהבא פריכא איירי פי' זהב שבור והכי קתני זהב שבור הרי הוא ככלים דהיינו ככלים של זהב כמו שאמר רבי יוחנן אע"פ שהוא שבור כיון שאינו פוחת חשוב ככלים:

ממלא. זהב הניטל מן הארץ ממולאו:

אלא ארישא. מדרבנן פריך:

גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם. פי' בקונט' ריוח שליש שהם ככספים שמוסיף הבעל שליש וקשה לר"ת דה"ל למימר הרי הן ככספים כדקאמר רבי ינאי ונראה לו דבכתובה איירי שהאשה גובה כתובתה מהן דאסמכתייהו עלייהו כמו שפי' בקונטרס עצמו גבי ארנקי דמחוזא ומכאן פוסקין דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דהוו כגמלים דערבי' ואשלי דקמחוניא דאסמכתייהו עלייהו ואין נראה לר"ת דלא דמי כקרקע דמו כהני דשמעתא א"כ אם מכרם הבעל תוליא אשתו מיד הלקוחות לאחר מותו ואם כן לדבריהם בטלה תקנת השוק אלא מחמת תקנת הגאונים גביא ממטלטלי דיתמי כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון:

אמר אביי חמשים זוזי פשיטי כו'. וא"ת אמאי איצטריך למיפשט ממתני' תפשוט מדרב יהודה אמר רב דאמר בפרק קמא דקדושין (דף יא:) כל דבריהם כסף מדינה וי"ל דרב יהודה לא נתן סימן אלא אסלעין לאודויי ולא אזוזי ואמנה דהא אמרינן בהחובל (ב"ק דף צ. ושם) התוקע לחבירו באזנו נותן לו סלע רבי יוסי הגלילי אומר מנה ואמרינן מאי מנה מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן ופשט דמנה צורי תנן ולא פריך מדרב יהודה וכתובה נמי אפילו למאן דאמר כתובה דרבנן הוי מאתים זוז צוריים כמו למאן דאמר דאורייתא דלא פליגי (לקמן קי:) אלא בנשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפוטקיא אם נותן ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא וכן מנה דאלמנה דהוי לכולי עלמא דרבנן הוי מנה צורי כדמשמע בפרק קמא (לעיל יב:) גבי בית דין של כהנים גובים כו' דכתובת אלמנה מחלה כשל תורה:

ומכ"א

מסורת הש"ס

א) [ע"ז ח:], ב) סוטה יג: לקמן קד., ג) [תוספתא פ"ו], ד) [עיין תוספות חגיגה טו: ד"ה אראה ורש"י מכות ה:], ה) [תוספתא פ"ו], ו) [נ"ל יוחנן וכ"ה ברא"ש בקידושין], ז) [לעיל סה:], ח) [תוספתא פ"ו].

◆

תורה אור השלם

ו. אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים:
שיר השירים א ח

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דפחתי נ"ל קודם ד"ה דינרי:

◆

מוסף רש"י

לפום גמלא שיחנא. המשוי לפי הגמל (לקמן קד.) לפי כח הגמל מרבין במשאו (סוטה יג:). **זוזי פשיטי.** זוזי מדינה שהן שמינית שבזוזי צורי, כל כסף מדינה אחד משמונה בכסף צורי כדאמרינן לעיל סלע מדינה פלגא דזוזא שהוא אחד משמונה בסלע (לעיל סה:).

◆

תוספות רי"ד

אר"א קופה של בשמים אמר ר"א לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים פירוש ששם הנשים מתקשטות בבשמים ביותר: בעי ר"א במנה הנישום או במנה המתקבל שבת ראשונה או כל שבת ושבת חודש ראשון או כל חודש וחודש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו: אר"ש ב"נ אר"י גמלים של ערביא אשה גובה פורנא מהם א"ר פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פורנא מהן פי' כתובתה שאע"פ שאינה נגבית ממטלטלי אלא ממקרקעי כיון שמו"מ היה באלו המטלטלים ורוב כתובי' הם נמצאים כל אשה סמכא דעתה עליהן כמו שסומכין על הקרקע וגובה מהן: א"ר מריש הוה אמינא הני ארנקי במחוזא אשה גובה פורנא מהן מאי טעמא אסמכתיהו עלייהו כיון דחזי דשקילי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא שמע מיניה אסמכתא אקרקע היא פי' הנשים הגובות כתובתן כשהיו מגבין להם מהנהו ארנקי היו קונין בהן קרקע וכבר תיקנו הגאונים בישיבות שכתובת אשה ובע"ח גובין מטלטלין

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ז טור ש"ע אה"ע סימן ק סעיף א:
יג ב מיי' פ"כ שם הל' א [ופי"ג הל' ח] סמג עשין מח טוש"ע שם סימן נח סעיף א:
יד ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ב:
טו ד ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה טו סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ב:
טז ו ז מיי' שם והלכה טו סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנא סעיף ח:

◆

לעזי רש"י

פלאל"א [פיילול"א].
רסיסי (זהב), פירורי (זהב).

◆

תוספות רי"ד (המשך)

דיתמי דשביק אבוהון: מתני' המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מנ' זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשתבואי לביתי אכסה [אותה] בכסות אלא מכסה ועודה בבית אביה וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז ואם יש בכיס מפרנסים אותה לפי כבודה: אמר אביי נ' זוז פשיטי פי' חמשים זוז מדינה ממאי מדקתני אם יש בכיס מפרנסים אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כיס וא"ר ארנקי של צדקה ואי ס"ד נ' זוז ממש אם יש בכיס כמה יהבינן לה אלא ש"מ נ' זוז פשיטי. ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים (אותה לכ') את היתומה ואח"כ מפרנסים היתום מפני שהאיש דרכו לחזור ואין האשה דרכה לחזור. ואי קשיא הא תנן בפ"ב דהוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השביה ובזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה בכל מעשיו פי' אשה קודמת לאיש לכסות מפני שבושת האשה מרובה משל האיש ללכת ערומה אבל למזונות האיש קודם וזה להחיות והיכי תני הכא מפרנסים היתומה קודם וא"ל האי פרנסה פרנסת כסות דא"כ אמאי תלי טעמא שאין האשה דרכה לחזור ת"ל משום שמתביישת היא בערימותה וי"ל ברייתא זו מיירי בעיר שיכול היתום לחזור ולהתפרנס אם לא ניתן לו מכיס של צדקה ויותר גדולה בושת האשה לחזור משל איש ומתני' דהתם מיירי במדבר או בספינה שאינו מוצא לחזור ואם לא יפרנסנו ימות התם האיש קודם